

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 23.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

Hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: Hirsch Móricz báró, Mardochai Hajehuditól. — A pokol a középkori-zsidó költészetben. Eredeti értekezés. (Tárczacikk).
Irtta: dr. Kecskeméti Lipót. — Fontos újítás a pesti zsidó ifjusági istentisztelet körül, dr. Hammer Izraeltől. — Imádságok zsidók számára, dr. Vajda Béla, nagyabonyi rabbitól. — Az orth. közvetítő bizottság mandatumai. — Szellemzsidók a rabbinikus irodalomból. (99. sorozat.) Talmudistától. — Hetinaptár. — Előfizetési felhívás. — Hírek. — Szefforisz és Róma, Philipson regénye. (26. folytatás.) — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Hirsch Móricz báró.

Egy éve most, hogy lapunk vezércikke egy híres párisi bankár világraszóló tettéről hozott hírt, — oly tettéről, mely a jótékonyág történetében minden eddig hallottat oly végtelenül tulszárnyal, hogy mi magunk is hihetetlennek tartottuk volna, ha a tudósítás oly — megjegyezzük, nem budapesti és nem is magyar — forrásból nem származott volna, melyhez kételyeket fűznünk nem volt szabad. Arról volt ugyanis szó, hogy *Hirsch Móricz báró*, kinek rendkívüli jótékonyágát már azelőtt is rég ismerte a világ, elhatározta, hogy felekezeti jótékony és közművelődési célokra *százmillió* frankot adományoz.

A rengeteg összeg nagy része — így hangzott tudósításunk — első sorban az oroszországi zsidók segélyezésére és iskoláztatására (elemi, földművelési és ipariskolák felállítására) fog fordíthatni; tekintélyes része a galicziai zsidók érdekében fog felhasználtatni, de Romániában, Magyarország (nálunk is vannak még — fájdalom! — egész megyék, melyekben a zsidóknak egyetlen iskolájuk sincsen) és Törökországban élő zsidók is nagy összegekben fognak részesülni iskolák felállítására és jótékony intézetek támasztására, illetve támogatására.

Az »Egyenlőség« eme tudósítását átvették az összes bel- és külföldi lapok; a csodálkozás és bámulat felkiáltása hangzott fel erre Európaszerte; de ez nem sokáig tartott. A feltűnő hírt nyomban követte a czáfolat; az »Egyenlőség«-nek a százmillió adományt illető híre — így hangzott az illetékes helyről vett dementie — minden alapot nélkülöz.

Mi magunk akkor kinos órákat éltünk át. Nem azért, mert tudósításunkat megczáfolták; téves hírek végtére ki vannak téve a legnagyobb

és legtekintélyesebb lapok is, de gyötört az a rettenetes szemrehányás, hogy közleményünk talán elképzelhetetlen áldás és javak forrását dugaszolta be. A báró — ezt mondták nekünk beavatott helyen — nem szereti, ha terveit kikürtölik, de épenséggel magánkívül van, ha magasztalva, dicsőítve szólnak jótéteményeiről. Igaz, nagy adományokat tervezett, de erről most már hallani sem akar, s ő maga czáfoltatta meg százmillió adományáról szóló hírt.

Hát lehetséges, — kérdeztük — hogy a legjobb szándéknak ilyen, ha mindjárt csak negatív, de ebben az esetben ép ezért, szörnyű eredménye lehessen?

Határozott nemmel kellett végre az öngyöttrő kérdésre felelnünk; nem azért, mert az így megnyugtatott, hanem leginkább azért, mert mindazok után, miket a báróról tudtunk, erősen meg voltunk győződve, hogy páratlan jótékonyága nem szeszély és nem pillanat műve, hanem erős, kiforrt elv, melyet meg nem másít sem gáncs, sem dicséret, sem gyalázás, sem imádat és ha ambíciónk oly messzire nem is megy, hogy elhitessük magunkkal, miszerint előbbre viszünk egy a világtörténet által még eddig nem ismert jótékony actiót, azt még kevésbé hittük el, hogy azt meggátoltuk volna.

És hála a jóság ama kiapadhatatlan forrásának, melyet a Mindenható eme kiválasztottja keblében fakasztott, nem tévedtünk.

Semmiesetre sem követjük el még egyszer azt a hibát, hogy arról szóljunk ismét, mi még csak tervben van, de nem tehetjük, hogy örömmel rá ne mutassunk arra, hogy az egy évvel ezelőtt általunk közölt, említett hír azon erőteljes czáfolat daczára, hogy »minden alapot nélkülöz« ^{62/100} részben *már is valósult*. Erről akarunk ez alkalommal beszélni, ezt olvasóinkkal megismer-

tetni. Külömben erős a bizalmunk és a nagylelkű férfiú páratlan elhatározásában való hitünk, hogy még egy év lefolyása után konstatálhatni fogjuk, hogy a hihetetlennek látszott, csodálatos nagyszerűségű actió teljesen keresztül van vive.

Hirsch báró nagy terve kiviteléhez első sorban Oroszországban látott hozzá. Milliókra megy ott a nyomorultak száma, kiken nagy lelke segíteni óhajtott. *Ötven millió* frankot ajánlott fel az orosz kormánynak az ottani zsidók szármalmas helyzetének megjavítása céljából. Iskolákat akar nyittatni számukra, melyekben el-sajátíthassák a műveltség elemeit, s melyekben iparosokká és földmivesekké képezhessék ki magukat. Részesíteni akarja mindenütt a keresztényeket is jótéteményeiben, használhassák ők is mindenütt ingyen iskoláit, melyekben keresztény tanítók ép úgy fognának alkalmaztatni, mint zsidók.

Egy néhány száz iskola ingyenes felállítása és néhány ezer tanító alkalmaztatása által a közoktatásügyi budget sok százezer forintot takarítana meg minden évben, eltekintve ama nagy haszontól, mely oly rengeteg összegek forgalomba való hozatala által az országra hárulna.

Az orosz kormány szívesen el is fogadta volna azonnal a báró ajánlatát, ha ez *feltételeket nem szabott volna ajánlatához*. Minek sajátítson el a zsidó mesterséget, ha ezt üznie nincs megengedve? minek legyen földmivelővé, ha a földet mivelnie nem szabad? ha földet nem vásá-

rolhat? minek tanuljon meg oroszul írni, olvasni, ha egy szép napon minden ok nélkül kiűzhetik; Amerikába kell vándorolnia, hol hazájanyelvének alig veheti hasznát? Hirsch báró ezeken kívül kivált a zsidók szabad költözködési jogára fektetett súlyt. A meddig egy aránylag szűk térre 3 millió zsidó van összeszorítva, kik a birodalom egyéb részeibe, hol ezer meg ezer mértföldnyi pusztaságokban hever az áldott föld, nem költözködhetnek, addig az orosz zsidókon alaposan segíteni nem lehet; Hirsch báró pedig éppen ezt akarja és ezért feltételekhez kötötte adományát.

A tárgyalások lassan folytak, egy ízben meg is szakadtak, de újból fel lettek véve és az utolsó phasis az, hogy az orosz kormány felszólította a bárót, nevezné meg újból feltételeit, melyekből engednie nem lehet; mire a báró *D'Abjac* marquist küldötte Pétervárra meghatalmazottjaként. Nem tudjuk még, mire vezettek az utolsó tárgyalások a muszka székvárosban, de biztosnak vehető, hogy Hirsch báró az 50 millió frankkal jogokkal is ajándékozza meg szerencsétlen hitrokonait. Ha ez utóbbiakra nézve az orosz kormány engedményeket nem tesz, Hirsch báró visszavonja adományát.

Galiczia zsidósága szintén rég foglalkoztatta a bárót. A zsidók politikai helyzete hasonlíthatlanul jobb itt, mint Muszkaországban; a zsidók, mint monarchiánk minden országában, szabadon mozognak, foglalkoznak, de számukhoz képest kevesen fordultak az ipar felé, még keve-

TÁRZA.

A pokol a középkori zsidó költészetben.

Irta: Dr. Kecskeméti Lipót.

(Folytatás.)

Eljutnak onnan a Pokol más tájkára, melynek a költő a „Feledtség Föld“ vagy „Alsó Pokol“ nevét adja. Ez az iszonyat országa, hol rémes hörgés üti meg a fület; vadállatok tépdésik, skorpiók csipik a nyomorultakat.

„Tovább megyünk, rémhely az ott,
Pusztá, sivár, csupasz, aszott,
Hol csak sirás hangja zajlik,
Csak nyöszörgés, jaj robajlik;
Hol oroszlán, tigris veszt el
És skorpió foltos testtel.
S szólt a férfi: E táj szerte
Feledtség Föld nevét nyerte;
Éget heve,
S Alsó Pokol még a neve.“

Ismét tovább megy vezetőjével, eljut a Pokol különböző tájaira, de nem festi le mindet a maga borzalmaival; csakis egyes kiválóbb országokat nevez meg külön s rajzol le részletesebben. Most is ily helyre jut el, a

Pokolnak fenekére, a „Bomlás-Verem“-be, mely iszonyúságra fölülmulja mind az eddigi tájakat. Nyíl, parázs, kard, méreg, kigyó, skorpió, hiéna, tigris s más fenevad, valóságban s képzeletben létező átok, mind szerepel itt. A kórságoknak egész csapata meg van itt testesítve. Mindeme iszonyatról alább behatóbban fogunk beszélni.

„Tovább megyünk és elérve
A Pokolnak fenekére,
Poklot látunk, társi között
Mely iszonyra különbözött.
Kifárad az ember nyelve
Hű rajzad megkísérelve. — —
A férfi így szólott nekem:
E Pokol a Bomlás-Verem;
Régtől fogva áll már készen
Annak, ki gaz, gonosz léssen.“

E tájra ismét más iszonyatos vidék következett.

„Tovább megyünk s ó mi átok,
Mély-mély sivár vermet látok,
Szorultságnak vad rémsége
Van ott: tűz, mely lánggal ége,
Lelkünk felhagy a reménnyel,
Többé jóra nem reményel.“

sebben foglalkoznak földmiveléssel és -- a mi a legfőbb baj — mivelődésök foka — bár sokkal magasabb, mint pl. a máramarosi zsidók legnagyobb részénél — civilizált országban az elképzelhető legalacsonyabb. Főképen a bécsi Alliance érdeme, (mely már évek óta — a szerény eszközökhöz képest — elég szép sikerrel kulturális feladatot teljesít a galicziai zsidók közt) hogy Hirsch báró oly nagy érdekel viseltetik ottani elhanyagolt, de alapjában szorgalmas, munkás és kiválóan tehetséges zsidóság iránt. Már másfél év előtt *egy millió* frtot adományozott telepek megvásárlására, hol a zsidók iskolázott gazdászok által földmivelők néveltesenek és zsidó ipariskolák felállítására. A báró azonban — és ez ismét a bécsi Alliance érdeme, mely a nagy emberbarátot küldöttségileg kereste fel*) — nagy jótékonyági actiójába bevonta ismét Galiciát és a már fenn említett célokra *tizenkét millió* frankot adományozott.

Az Alliance összegyűjtötte az anyagot az országban, kész adatokat szolgáltatott a bárónak és javasolta, hol és milyen iskolák állításának fel. A báró aztán megbízottja által felkerestette a javaslatba hozott helyeket, hogy meg-

*) Kiemeljük ezt azért, mert tudtunkkal egy nagylelkű és nemes hölgy kivételével nagyjaink a magyar zsidók érdekében, (értjük a kultura mélyeséges mély fokán álló bizonyos vidékeket) Hirsch báróval nem igen érintkeztek. Pedig 40—50 iskola az északi vidékeken és talán még egyéb kulturális missiót teljesítő intézmények, be helyén volnának, be ránk férnének, be hatalmasan és be gyorsan emelnék amaz vidékeken nemcsak a zsidók, de az egész lakosság műveltségi niveauját!

A szerk.

Az elkárhozottak kinszenvedései.

E tájakat benépesítik a földi gonosztevők, a kiknek lelke a kigondolható legnagyobb kinokat szenvedni hosszú időközön keresztül. Ez a gonoszsnak büntetése. Ismeri e szenvedéseket a midrás is. Nála a Pokolban a világ teremtséje óta folyton tüzelnek, erősen fűtik azt az elkárhozottak megkínzása végett (Gen. R. 10). E tűz hatalmas lángokkal lobog, melyekben a gonoszok végtelenül szenvednek (Gen. R. 33). Ott sirnak és jajveszékkelnek, keservesen nyögnek (Jalkut, Zsolt. 833.) Vészangyalok fogadják az aláérkező lelkeket s vezetik őket tövises utakon, miglen a Pokolnak mélyébe jutnak (B. h. M. II. 32). Kínözzák őket s szenvednek; ott vannak mint hus a farkban (II. 30); angyal áll mellettük s veri őket tüzes ostorral. E midrási hely szerint (II. 31.) napjában kétszer hajtják végre az ítéletet, másutt hétszer dobják be őket a mardosó lángok közzé: négyszer nappal s háromszor éjjel (II. 50.) Tűzrakások állnak mindenfelé, mig a gonoszokat fölemészti; vészangyalok állnak sorban, ütök őket, tűzre dobják. Ez folyton újra meg újra ismétlődik, mert hát a lélek halhatatlan s így sohasem éghet el (II. 50).

A kínzások közt elsősorban a tűz szerepel. A midrás azonban ismeri a gyötrelmeknek egyéb neveit is, a

győződnek az Alliance javaslata helyességéről és miután ez megtörtént, az osztrák kormánnyal lépett összeköttetésbe a pénz elhelyezését és az iskolák céljait illetőleg. Maga a báró tette a javaslatot, hogy *keresztények ép úgy részesüljenek az iskolák és telepek jótéteményében*, mint a zsidók; a kormány természetesen elfogadta az ajánlatot, mely e napokban testet öltött és Galiczia szegény népe — ha Isten is úgy akarja — nem álmodott emelkedésnek megye elibe.

Ha az orosz kormány nem marad meg — és erre biztató kilátások vannak — rideg álláspontján, akkor a lefolyt évben Hirsch bárónak még nem ugyan az egész *százmillió*s, de *hatvankét millió*s adománya igenis ténynyé vált máris; az »Egyenlőség«-nek fennevezett multévi vezérczikke, mégsem »nélkülözött« hát »minden alapot«. Tehetnénk talán hozzá valamit mi is, hogy a nemes philanthrop tervbevett nagyszerű jótékonyági mivelete további kifejtésében magyarországi hitsorsosairól a fennforgó szükségletekhez képest megemlékezzék.

*

Persze, persze, hogy az a hatvankét millió frank még nem mind, mit Hirsch báró a lefolyt évben jótékony célokra fordított. Hisz pusztán nálunk Magyarországon — mert jótékonyága kiterjed 3 világrészre — közel *kétszáz ezer* frt jutott itteni megbízottja és tanácsadója kezein keresztül szegények, megszorultak, károsultak, özvegyek és elhagyottak kezeihez, felekezeti külömbőség nélkül. — Meglátogattad már, nyájas olvasó, a hires

melyeknek rajza gyakran iszonyu, a tulcsigázott, csapongó fantáziának szörnyű játéka, a melyre a midrást az arabs eszchatológia vezette. E midrási Géhinonban tüzes országnak lesnek a zsákmányra (אריות של אש עומדין שם); a gonoszok alábuknak s a fenevadak fölemészti (B. h. M. II. 31. A midrás szerint (u. o. V. 49.) a Pokol hét országának mindegyikében van 2000 lakás, minden lakásban 7 ablak, mindegyik ablakban 2000 korszó epeméreg; másutt (Maszéchet Gahinnom IV.) mások az adatok: mindegyik lakásban 6000 ablak van s mindenik ablakban 6000 korszó méreg. Ezt itatják meg az elkárhozottakkal. A büntetés fajai még tarkábbak lesznek egyes midrási elbeszélésekben. Így B. h. V. 51. a Pokolnak öt sátráról s mindegyik sátrának különös gyötrelmeiről beszél. Szerinte öt ház van a Pokolban, a hol a büntetéseket végrehajtják s mind az ötöt látta Ezájás.

Bement az elsőbe s látott ott két térfiut, a mint vizes kannát emeltek vállukra, telemerték; gödörbe vizet kellett hordaniok s a gödör soha meg nem tellett. E büntetési mód eredete magyarázásra nem szorul.

Bement a második házba s talált ott embert, amint nyelvüknél fogva csüngtek alá magas fáról. A harmadik és negyedik sátrának lakói ismét más és más tagjuknál fogva voltak felakasztva. Bővebben van ez esemény elbe-

párisi bankár itteni fióküzletét? Ne is menj el oda, kivált most nem, közvetlen a házbérnyegyed után. Rengeteg sok ott a munka és ha amaz áldott kezét, mely azt a tengernyi actákat intézi, csak egy perczre is zavarod munkájában, valamelyik szükölködőnek az ügyét hátráltathatod, ki talán lázasán várja elintézését, mert holmiját a háziur lefoglalva tartja, a gyermekek pedig fáznak és a beteg asszonymnak sincsen, hova fektesse le sokat gyötört fejét.

Mer ilyenek ám a báró kliensei!

Hát már itt is vannak restancziák? kérdezed, pillantást vetve arra a majdnem félméternyi magasságu actacsomagra, mely ott az asztalon hever. A titkár felvilágosít, hogy ezek beérkezett kérvények. És hány hét alatt jöhetett össze annyi kérvény? Egy angyali jóságú hölgy mosolyogva rádtekint; kineveti tudatlanságodat. *A mai reggeli pósta hozta ezeket.* Titkár uraim, serényen, ezeket fel kell még dolgoznunk! — De nincs már pénzünk sem, nagyságos asszonym, hatalmasan tulleptük már a havi budget-et; ez éjjel összeállítottam a lajstromot, bevezettem és könyveltem mindent. Az »első« valami rengeteg volt. 460 kérvényt elégitettünk ki, én már napok óta nem alszom rendesen, de ez se baj, én csak Nagyságod egészségét félttem. Félnapokon keresztül itt ül az acták közt, folyton dolgozik és kimeríti erejét; már napok óta milyen bágyadt, és még most sem akar megpihenni. Pedig egészségére... — Hagyja ezt kérem, kedves Dr. ur, és tanácsolja inkább, mit csináljunk most már pénz nélkül? Én már

előlegeztem vagy 4000 frtot, a férjem — teszi hozzá tréfásan — válópert indit ellenem, ha megtudja Istenem, Istenem, be keveset is ad az a báró; legalább még egyszer annyi kellene! Nem marad más hátra, mint megtámadni a jövő hó második felének is a budgetjét. De mit csinálunk majd a decemberiszegényekkel? December pedig *nagyon hideg* hónap!... Ha láttad és végig hallgattad ezt, nyájas olvasó, ne szégyeld, hogy köny lopódzott szemedbe. Térdet hajts és csókold meg tiszteletteljesen az áldást osztó kezét és áldást rebegjama férfiura, ki kibékít a korrall, melyben élünk, kinek tettei fényt vetnek sokat szidott századunk végére.

Sir Montefiore és Hirsch báró! Az egyik leszállt, a másik feltűnt. Az egyik is, a másik is a sokat bántalmazott Izrael hü fia. Sokkal többet mond e két név, mint a zsidógyűlölet ellen irt akárhány vaskos kötet. Rájok illik a szentírás eme szava: »Jobb nevet adok neki, mint fiuk és lányok; örök nevet adok nekik, kiirthatatlant.«

Mardochai Hajehudi.

Fontos ujtás

a zsidó ifjusági istenitisztelet ügyében

A pesti zsidó nagyhitközség tudunkkal az első, mely külön ifjusági istenitisztelet rendezésének szükségét felismerte és azt be is hozta. Más volt, mikor még az atyja fiát karjára füzte és elvitte magával Isten házába, hol a gyermek

szélve a Maszéchet Géhinom II. f.-ben (Borajtha di Samuél hakáton. 31), a hol Ezájás helyett a midrásnak rendes tulvilági hőse, Rabbi Jehósua ben Lévi, szerepel. Ő maga beszéli el történetét: Egy alkalommal uton voltam találkoztam Élijáhu prófétával. Azt kérdé tőlem: van-e rá kedved, hogy odaállítsalak a Géhinom kapujába? Azt feleltem neki: igen.

Mutatott erre embereket, kik emlőjüknel fogva lel voltak akasztva; másokat, kik nyelvüknel s ismét másokat, kik lábuknál fogva csüngtek alá; mutatott olyanoakat, kiknek saját husokat adták enni; másokat, kiknek szénparazsat adtak szájukba, kik ott ültek élve s férgek emésztették husukat. Mutatott olyan embereket is, a kiket tüzből hóba dobtak, majd a hóból újra a tűzbe.

A midrásnak e kinzási módjait találjuk Zakutonál is, a ki sok helyütt épen a midrást öltözteti a poézis ruhájába, mindenhol magasabb lendülettel, valódi költészettel. A nála alkalmazott büntetések rajzának legtöbb színét ott látjuk a haggáda alvilágában. Zakutonál is a tűz játsza a főszerepet; a Pokolban mindenfelé óriási kémen-czék állanak, mikben örök időtől fogva égő láng lobog (29); rémes lánggal égése tűz nem hasonlít a földi tűzhöz, erősebb fájdalmasabb, az olvasztott forró ólom sem hasonlítható hozzá.

„E tűz tüzet emészt, rémitő fényt vet ő,
A lélek benne ég, kiaszva fonnyadoz,
A csont lobogva ég s pörkölvé sorvadoz:
A forró ólom, ón hozzá nem mérhető,
A lombik lángjótól sem el nem érhető.“ (133)

A tűz mellett jégvermek vannak s miként a midrásban ugy itt is egyikből a másikba dobják a vészangyalok az elkárhozottakat.

„Dühös csoportjuk áll amott a láng előtt,
Bedobva tűzbe, majd megint a jégbe őt.“ (33).

Itt is szerepel a mérges kigyó, a maró skorpió, a tépő fenevad, a tüzes sárkány.

„Amott kigyó sziszeg s tüzes sárkány-csapat
A láng hullámiból előmbe hemzseg itt,
Tüzelve rémesen szétfutnak ezreik.“ (35.)
„A hol továbbsíkló csupasz kigyó terem,
Mi csip, mi szur, mi öl, sziszegve szertelen.“ (135)
„A fenevad rohan, vérszomjan rászökél,
Prédára vagy foga s orditva mond: jövel!“ (148.)

Nem hiányoznak itt a midrásnak méregpoharai sem. Zakutó a hatodik Pokol sajátos kinzoeszközöként tünteti azt fel.

„A hatodik Pokol a pestises gödör,
Méregpohár van ott, halálhozó kehely,
Kin rajzik ott s Czalmuth, a Vakhomály e hely (170)

megismerkedett a zsidó imákkal, a zsidó istenitisztelettel. Mikor még a gyermek ugyyszólván a vallás gyakorlása közepette nőtt fel; mikor még a szülői háznál, a rokonságnál, a barátoknál, mindenütt vallást és vallási gyakorlatot látott és hallott, csakugyan fölösleges volt a hittan, a vallásoktatás, annál is inkább, mert hisz a gyermek ismerte vallása legeredetibb forrását eredeti szövegében; tudta legalább jól a »chimust« a biblia eme legfontosabb részét; s hogy tartják és hogyan tartják, mit a tórah előir, azt látta a gyermek otthon és látta a zsinagógában.

Egész mások a viszonyok most.

A gyermek nem megy atyjával a templomba, mert legnagyobbrészt atya sem megy oda s ha megy is az atya, a gyermek nem mehet, mert ő neki akkor iskolában kell lennie; a nagy ünnepeken pedig atyjával egyszerűen azért nem mehet el — így van ez legalább Pesten — mert nincs hely számára a templomban. Mivé lesz ilyen viszonyok közt a jövő generáció? honnan veszi majd a jövő zsidó község »balbatim«-jait, kiknek legalább fogalmuknak kell lenniök az istenitiszteletről, a lithurgiáról, a vallásos szabványok gyakorlásáról?

Nem batolhat be a község vezetése a családba, nem irhatja elő a szülőknek, milyen szellemenben neveljék gyermekeiket, mire tanítsák, mit gyakoroltassanak velük és mit nem, de azt igenis teheti, hogy a gyermeket megismertesse ősei hitével és a vallásos gyakorlatokkal. Ha nem is azzal a szándékkal, hogy a gyermek

Szenvednek az elkárhozottak s főnek a tűzön, miként „hus a fazékban.“ E hasonlat a midrásból van véve.

„A lélek mint a hus, fazékban égve fő,
Lesujtja lelküket alijövő eső,
A forrva romboló, a zugva verdeső.“ (175)

Tűzbe dobják őket, tovasodorják miként követ, lángostorral csapdossák arcukat.

„Miként parityakő tovasodortatnak,
Dobálva őket im taszitva lökdösik,
Ostort suhintanak s az arczba bökdösik.“ (3)
„A lángja zölden ég, csalóka láng, lidércz,
Epét csepegtet az, belőle kin omol
Kavics, halálkeserv, ürömpohár, nyomor.“ (143)

Ott kinlódik mind: ez bilincsből ül, az sötét helyen kinlódik, egyik örökösen kavicsot harapdál, a másik égető mérget iszik, ezt a férgek faldossák, azt a vérszanyalok tépik darabokba, emezt lábánál, amazt nyelvinél fogva akasztják fel. Mindmegannyi módja a kinzásoknak, a melyek a midrás Géhinomjában is szerepelnek.

(Folyt. köv.)

vallásos életre intse szüleit, de igenis azzal a szándékkal, hogy megadja neki a lehetőséget, vallásos zsidó lehetni, a vallásos szertartásokat gyakorolhatni. Az a generáció, mely az iskolából már kikerült, mely a közel jövő ifjuságát fogja szolgáltatni — fájdalmasan be kell vallanunk — nagyon érthetően szóló illusztrációja annak, mennyire súlyedhet a vallásos érzés, a vallásos szokások ismerete, ha a község vezetése nem igyekszik pótolni, mit a szülői ház elhibázott; de ez a generáció egyszersmind sarkantyuja lett a községnek — és mint Pesten, úgy máshol is — hogy a vallásos nevelést ő vegye kezébe, a jövő zsidóságnak ő neveljen hitüket igenis ismerő és szerető tagokat. Tessék csak egyikénél vagy másikonál ezeknek a mostani fiatal uraknak a legprimitívabb istenitiszteleti terminusok után kérdezősködni; tessék csak tőlük megkérdezni, mi az például »k'dusa«, »kriasz s'ma« »s'móno eszré« »borchu« »b'róchó« »alijá« »kóhen« »levi« »maftir« »mísebérach« »hagbo« »gelila« »sachrisz« »mincha« »maariv« »neila« »duchan« »rós chódes« és számtalan más hasonló kitélt, melyeket még csak 20 év előtt minden 7 éves fiú tudott? — a zendavesta sem oly idegen előttük, mint ezek a fogalmak.

Hogy ez ne úgy legyen a most iskolába járó nemzedéknél, a község egyik legfőbb gondját képezi és e bajon nemcsak egy már valóságos jól szervezett testületet képező hittanári kar által, hanem az által is óhajt segíteni, hogy külön ifjusági isteni tiszteletet szervezett, melyet a tanulók minden szombaton látogatni kötelesek.

A kórust itt maga a kicsik községe képezi, a »k'dusa«-t ők éneklék, melyet könyv nélkül tud mindegyik kis »bálbósz«; felolvassák nekik a tórahból a hetiszidrát; ők lesznek a tórahhoz hiva; a tórahmelletti benedikciókat mindegyik tudja könyv nélkül; de nemcsak könyv nélkül, hanem a könyvből is tudnak, még pedig jól héberül olvasni. A zsidó tanuló így megszokja és megszereti a zsidó isteni tiszteletet, és ha majd tagjává lesz a nagyok községének, meg nem szövik, mint e napokban is történt, ha a torához hívják, hanem büszke örömmel felmegy és hangosan elmondja majd a héber »b'rochó«-kat, szóval hívő és ragaszkodó tagja lesz a zsidó községnek.

Az ifjusági isteni tiszteletnek van azonban egy nagy hiánya, az a hiánya, hogy a tanulók csak nagyon kicsiny része vehet benne részt. Csak a gymnasiumok és reáliskolák felső osztályai férnek el az ifjusági imaházban; a polgári iskolák és a gymnasiumok és reáliskolák alsó 4 osztályának és a kereskedelmi akadémiának tanulói az isteni tiszteletben részt nem vehettek, pedig ezek száma legalább ötször nagyobb azokénál, kik emez annyira üdvösnek bizonyult intéz-

ményben részesülnek. Ezer meg ezer zsidó ifju kilép az életbe, anélkül, hogy részt vett volna egyszer is a zsidó isteni tiszteletben, anélkül, hogy valaha imádkozott volna. Hogy válhatnának aztán a zsidó vallás, a zsidó közösség odaadó, hű tagjaivá?

Ezen a bajon akar segíteni most egy újítás, melyet őszinte örömmel üdvözölünk és melyért meleg köszönetet kell mondanunk első sorban a pesti hitközség tökéletesen nagy feladata magaslatán álló buzgó, soha ki nem fáradó alelnökének és kultusz-elöljárójának, *Deutsch Samuel* urnak, kit az előljárási kiváló férfiai természetesen minden tekintetben, minden jóban és üdvösben támogatnak, hát még ott, hol oly nagyfontosságú intézmény kiterjesztéséről van szó

Az ifjusági istentiszteletet már a jövő hóban átteszik a dohányutczai nagy zsinagógába. A nagyok isteni tisztelete végzetével a templomba vonul majd a kicsik nagy községe; a remek templomban könnyen elfér *egynehány ezer tanuló*; részt vehetnek tehát az ifjusági isteni tiszteletben a főváros összes középiskoláinak összes zsidó tanulói. A járatlanok előkészítése serényen folyik, a mi már könnyebb feladat, a mennyiben az alsó osztályok tanulói már mind tudnak héberül olvasni és rövid néhány hét múlva tanui leszünk egy istentiszteletnek, melyhez hasonlót alig tartottak még meg valaha és mely hivatva van, hogy uttörője legyen egy a zsidó hitet és a zsidó szellemet szolgáló nagyfontosságú intézménynek.

Dr. Hammer Izrael.

Imádságok zsidók számára.

Bizonyára meg van róla győződve, tek. szerkesztő ur is, hogy ezen ügy sem —y, sem Dr. Hammer ur cikkei által még nincs elintézve és így — többek sorában — meg fogja nekem is engedni a hozzászólást.¹⁾ Nagyon hibásan cselekednék a magyar zsidóság két közlönye, ha kizárná hasábjai közül ezen ügy fejtegetését; megbeszélést követel ezen eset, — bár miként gondolkozzunk felőle, — mert először fordul elő, hogy zsidó theologus keresztény használatra szánt imákat vesz fel imakönyvébe. Azon körülmény, hogy öt év óta senkisé sem szólalt föl ellene és így mellette sem, bizonyára nem ok arra, hogy még öt évig várakozzunk.

Dr. Hammer ur tiszteletlenséget vet —y szemére a magyar zsidóság egyik előkelő állású férfa irányában, és ezt bizonyára helyesen teszi. Szomoruan kellett látnunk épen e napokban, hová vezet kartársak ily viselkedése egymás

¹⁾ Nagyon szívesen!

Szerk.

irányában. A többi, mit Dr. H. Löw érdekében fölhoz, az ügyet csak bonyolítja és nem tisztázza.

Nem zsidó fölfogás az, hogy nincs jogában —ynak vádat emelni, mert Löw 3—4 évvel idősebb nála és tekintélyes férfiú a magyar zsidóságban; vajjon kötelességem volna-e csak egy pillanatig is hallgatni, ha a rabbiképző ősz elnöke, kinek tudományomat köszönöm, kihez kiapadhatatlan tisztelet csatol s kinek unokája lehetnék, vétséget követne el a zsidóság szelleme ellen?²⁾

Ha Löw nagy tudós, kiváló theologus és jeles férfiú, ugy ez nem enyhítő, hanem súlyosító körülmény lenne akkor, ha sérelmet követett el.³⁾

Mit tartozik ide az, mely intézetből került ki —y és mily érzellemmel viseltetik Löw ezen intézet iránt? Ime a berlini »Hochschule«, mely eredetileg a rabbiképzést alig vette föl programjába, Löw Immánuel ajándékozta a magyar zsidóságnak, míg viszont azon körülmény, hogy kormány, nemzet, haladó zsidóság minden alkalommal dicsérőleg nyilatkozik a magyar rabbiképző szervezetről; nem fog mentségül szolgálni egy növendékének sem, ha hibát követ el.⁴⁾

A kérdés itt csupán az: Szabad-e rabbinak vagy más zsidónak idegen istentiszteletre szánt imákat szórol-szóra átvinni és mint »*használatra alkalmatos*«-t a zsidó ájtatos közönségnek átnyújtani?

Én — mindaddig míg az ellenkezőről meg nem győzök, — nem törődve a tulliberalismus támadásaival, azt állítom, hogy a halacha szempontjából ezt tenni — nem szabad.⁵⁾

Téved Dr. H. ur, ha ezt azonosnak tartja azon esetekkel, midőn idegen intézmény lassankint beszivárogozik a zsidóságba és ott zsidó szellemben átalakulva, új életet nyer. Ezt nem egyes

²⁾ Csak hogy épen azt kell még bebizonyítani, hogy Löw a *zsidó szellem ellen* követett el vétséget. Eddig csak annyit tudunk, hogy igazán szép és felemelő zsidó imákat állított össze. Hogy csak egy imának a szelleme is ellenkeznék a zsidó fölfogással, azt még eddig senki sem bizonyította be. Pedig ez a döntő. Szerk.

³⁾ Ugy van: *ha* sérelmet követett el, ez azonban bebizonyítva korán sincs még. Szerk.

⁴⁾ Ez mindenestre oly hang, melylyel szívesen és nyugodtan állhat szóba, az is, ki —y fellépését határozottan elítéli. Hogy azt a minden tiszteletet félretevő, vad, boszuálló hangot erőlyesen vissza kellett utasítani, és hogy Dr. Hammer nagyon helyesen cselekedett, hogy ezt érdeme szerint meg is tette, ezt talán concedálja tisztelt cikkíró ur is. Szerk.

⁵⁾ Ez már fontos. Ha a halacha is tiltja, akkor csakugyan hátrább az agarakkal Dr. Hammer Izrael! — De *hol* tiltja ezt a halacha? Szerk.

rabbi kénye-kedve, hanem a zsidóság szelleme követi el.⁶⁾

Szórul szóra átvett imát, melyet nem Izráel Istenéhez, tehát nem zsidó szellemben, idegen istentisztelet számára irtak, a zsidóság számtalan imái között egyet sem talál.⁷⁾

A »kever-abot« — ma már legalább — nekem nem »halottak napja« és nézetem szerint a zsidónak roshasónó reggelén más mondani valója van Istenhez, mint szóról-szóra azt, mi a kereszténynek ujév reggelén. Meg vagyok győződve, hogy nincs szegeden öt zsidóasszony, ki rémülve nem csapná össze Löw imakönyvét, ha a »kever-abot«-nál imája közben valaki azt mondaná neki: Ez az ima, melyet itt áhitattal végzesz, a »halottak napjára« való és eredetileg Krisztushoz van írva.⁸⁾

Ünnepcink és szent szokásaink a zsidóság egy-egy eszméjét testesítik meg, melyet a református theológus nem ösmer, mely nem azonos a megfelelő keresztény szokás eszméjével. Ebben zsidó theológusnak épen olyan kevéssé szabad tévedni, mint matematikusnak a kétszer-kettő négyben.

Ismétlem, én mindaddig, míg nézetem helytelenségéről meg nem győznek, tiltakozni fogok hiveim körében az ellen, hogy Löw imakönyvét vallásunk által megzentelt alkalmakkor használják. Szóljanak az ügghöz, kik nálam többet értenek.

Dr. Vajda Béla,

nagy-abonyi rabbi.

⁶⁾ Czikkiró urnak itt mindenesetre igaza van. Nem azonos, és Dr. Hammer sem állította, hogy azonos, sőt ellenkezőleg. A konfirmáció határozottan keresztény intézmény, míg a Löw által átvett imák mindegyikét vissza lehet vezetni a héber lithurgia forrásaira. Szerk.

⁷⁾ De van számtalan ima — a mint ez másképp nem is képzelhető — mely a zsidóknál is és a keresztényeknél is betűről-betűre azonos. „Ne vigy minket a kísértetbe,“ imádkozik a keresztény „v'ál tvienu ló dijdé niszójón“ imádkozik a zsidó „és bocsásd meg a mi bűneinket“ imádkozik a keresztény „u-sz'chaper lonu al kol avónószénu“ imádkozik a zsidó, de — fájdalom! — nem áll 14 oldal rendelkezésünkre, hogy a keresztény és zsidó imákat egymással szembesítsük, mit nagyon könnyen tehetnénk. Ha már most a zsidó pap, ki a zsidó asszony kezébe magyar imákat akar adni, Tompa Mihálynál, vagy Szász Károlynál imákat talál, melyek annyira megfelelnek a zsidó felfogásnak és annyira visszaadják a héber imák szellemét, hogy fordításoknak, még pedig gyönyörű fordításoknak is beválnak; ha a zsidó pap ezeket az imákat, kiválasztva belőlük a beléjük került nem zsidó kitételeket és fogalmakat, zsidó imákként adja a zsidó asszony kezébe, ebben, szerintünk, a szeminariuménál sokkal orthodoxabb irány sem ütközhetik meg. Szerk.

⁸⁾ Czikkiró ur erről meg lehet győződve, mi nem. Sőt mi azt hisszük, hogy a szegedi zsidó asszonyok a M. Zs. Szemle nagy lelezése után is áhitattal imádkozzák tisztelve szeretett papjuk által összeállított imákat. Nagy hálával tartoztunk volna külömben az igen tisztelt czikkiró urnak, ha a szegedi zsidó asszonyokra való hivatkozás helyett, a *halachát* nevezte volna meg, mely szerinte véteknek bélyegzi Löw Immánuel eljárását. Szerk.

Az orthodox közvetítő bizottság mandatumai.

A kismártoni rabbi lapunk multheti számában közzétett, szerkesztőségünkhez intézett levelében tudvalevőleg tagadja, hogy körlevelében azt állította volna, hogy az orth. közv. bizottság mandatumai megszűnt volna. Az „Allgemeine Jüdische Zeitung“ hoz intézett egy levelében a rabbi kijelenti, hogy a kifejezéssel, melyből a szerkesztőség a mandatumok megszűnését magyarázta, (ozlász jad v'tókef haslichusz) ő a „*moralis tekintélyének megszűnését*“ érti, azaz, hogy a mandatumok képviselői elveszítették küldőik szemében minden tekintélyüket, a mire egy pozsonyi héber levél a következő talaló megjegyzést teszi.

„Nézzük meg csak közelebbről ezeket a mandatumokat:

Tény, hogy a nagy gyűlés közel 20 év előtt egy héttagu bizottságot választott az ügyek vezetésére. E hét tag: Reich Ignác, Krausz Zsigmond, Trebitsch Mór, Eisler Immánuel, Fischer Leo, Rebenwurz Lipót és Mautner Adolf mint rendes tagok és Abelesz Sámuel és Lipschitz Lipót mint póttagok. Ezen tagok közül Krausz, Trebitsch, Eisler és Mautner meghaltak, Fischer 15 év óta nincs Magyarországon, Rebenwurz mindjárt megválasztatása után lemondott tisztségéről, Lipschitz ugyanezt tette néhány év előtt, míg Abelesz a választást el sem fogadta. Maradt tehát az egész bizottságból az egy Reich Ignác. E ténynyel szemben nevetséges a fölött vitatkozni, lejártak-e a bizottság mandatumai, vagy sem. Tény, hogy Reich, amire bizonyára nincs mandatumai, kinevezett magának új bizottságot, ennek természetesen nincs mandatumai; maradna tehát az egy Reich mandatumai, erre nézve igenis elfogadhatjuk Kuttna rabbi magyarázatát, hogy, tudniillik, megszűnt moralis tekintélye, azaz nincs sem moralja, sem tekintélye.“

Szellemszökrák

a talmud, midrás- és a későbbi rabbinikus irodalomból.

Olaj az élet, kanócz benne az ember, vágya az égő tűz.

Rendes láng mellett, elég soká ég a kanócz, de hamar végére jár, áradó ha lesz a tűz.

Ha nagyon sűrű a sötétség, közel van a hajnal.

Mikor legmagasabban áll a nap, legkisebbek az árnyékok.

Sötét- és hidegben ismered fel csak a tűz nagy becsét.

Baj és szorultságban tudod meg, mit ér az igazi barát.

Akárhány embert talál a szegény, kik jót tesznek vele, de egyet sem, ki szeretné.

Tanaid, Örökkévaló, tiszták és igazak; őrizd meg bennünket, hogy hamis és önző magyarázatokkal meg ne fertőzzük!

Tudós, ki írott művet hátra nem hagyott, a szép asszonyhoz hasonlít, ki gyermeknek életet nem adott.

*

Könyvedet egy évig olvasgattad, mielőtt a nyilvánosságunk átadtad: száz évvel hosszabítottad meg ezzel műved életet.

*

Inkább könyve után az író, mint a könyvet az író után.

*

Hisz mindnyájan cselekszik, tehát vétek ez nem lehet: így csak a gyenge elméjük gondolnak.

Talmudista.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **oct. végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 7 frt — kr
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre 6 frt — kr.
fél évre 3 frt — kr.
negyed évre 1 frt 50 kr.

*Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala*

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1888 november hó 18) 5649 kiszlev hó (30-napos) 14., hétfő 15., kedd 16., szerda 17., csütörtök 18., péntek 19., szombat 20. napja. Hetiszidra: Vajésev.

H I R E K.

— A pesti izr. nőegyletnek Bischitz Dávidné elnök, Herzl Mária alelnök és Forrai Gábor titkárból álló küldöttsége e hó 13-án tisztelgett Tisza Kálmánénál, hogy a tiszteletbeli tagságról szóló diszokmányt neki átnyujtsák. A titkár szavaira Tiszáné kijelentette, hogy örömmel veszi a kitüntetést, mert mindenütt ismeretes, mit cselekszik az egyesület a jótékonyág terén. A miniszterelnök neje erre a küldöttség mindegyik tagjával kezet fogott s velök szívélyes módon társalgott.

— Az országos rabbiképző intézet hallgatói eddigelő is élénk irodalmi tevékenységet fejtettek ki. A művelt közönség hálás elismerése jutalmazta serény törekvésüket. Legújában egy fölötte fontos és

üdvös eszme kivitelén fáradozik a felső tanfolyamnak „Theologiai Egylete.“ Elhatározta, hogy nyilvános felolvasó gyűléseit újra fogja szervezni. Ez intézmény külföldön már rég meghonosodott, közkedveltségnek örvend és nagyban előmozdítja a zsidóság ügyét. Nos, nálunk is érzik hiányát, be is vallják, de nem méltatják horderejét, nem törődnek vele. A cél magasztos és időszerű: a közönség érdeklődésének felkeltése a zsidóság iránt. A fölolvadások tárgya a zsidók története- és irodalma köréből merítve, népszerű hangon, könnyen érthetően lesz tartva. A zsidó szellem megnyilatkozásai, biblia, talmud, midras, próza és költészet, mind feldolgozóra fog lelteni az ifjuság körében, ó-, közép- és ujkor, a zsidóság véres és fényes századai mind el fognak vonulni a hallgatók lelki szemei előtt. Mondanunk sem kell, mennyi tanulást merithet ezekből, mekkora élvezetet szerezhet magának egy művelt lélek s hogy ébren fogják tartani és fokozni az immáron fakadozó érdeklődést, a melyet a zsidóság és irodalma iránt tanusítani kezdenek. A biztos sikerről már eleve meg lehetünk győződve. Egyrészt azért, mivel a közönség igénye mindenkép ki lesz elégítve. Tudományos képet nyer, kedves keretben. Másrészt, mivel az egylet élén az intézet nagytehetségű növendékei dr. Kecskeméti Lipót, dr. Elzász Bernát és Hofman Emil urak állanak, a kik már legközelebb nyílt pályán fognak a zsidóság ügyéért küzdeni. A felolvasások majd egy ciklusból állanak és még a tél folyamán lesznek megtartva. A csekély belépti díjból bejövő összeg az egylet segélyalapja öregbitésére fog fordíttatni. Zsidóságunk a törekvő, serdülő papokban látja a szebb jövő zálogát, e mozgalom is mutatja, hogy jogosan. A részletes programmal majd később szolgálunk. Addig is a legjobbat reméljük és kívánjuk, hogy minél tömegesebben látogassák majd ez uttörő, élvezetes és hasznos felolvasásokat.

— Magyar zsidó tudós kitüntetése. Körösi Józsefet, a főváros statisztikai hivatal főnökét, a M. T. Akadémia levelező tagját a belga országos statisztikai tanács levelező tagjának, a szentpétervári oktatásügyi muzeum beltágjának választotta, a filadelfiai orvosi egyetem pedig a washingtoni nemzetközi orvosi kongresszuson a himlő statisztikájáról bemutatott munkájáért diplomával tisztelte meg,

— A váci zsidó status-quo hitközség e napokban egy Goldberg-Guttman, hitközs. elnök, Weiner Ignác alelnök, dr. Reiser Béla ügyvéd és Vitt Emmánuel igazgatóból álló küldöttséget menesztett az új püspök üdvözlésére. Dr. Schusztar Szilárd püspök, ő méltósága szívélyesen fogadta a küldöttséget és üdvözlétére való válaszában kifejezte, mennyire örvend a megtiszteltetésnek, mert ő mindig kötelességének tartotta hivatárait arra tanítani, hogy embertársaikat felekezeti különbség nélkül egyenlően szeressék és adományainál sem tekintett soha a felekezetre, és ugyanezt fogja tenni a jövőben.

i s. A jeles kath. főpap aztán áldást mondott a zsidó hitközségre, mire a deputatiót, melynek tagjaival a püspök kezet szorított, elbocsájtotta.

— **Nyitrán** f. hó 11-én a megye főispánja, alispánja, a város polgármestere és főkapitánya és nagy előkelő közönség jelenlétében nyitották meg ünnepélyesen a zsidó *népkonyhát*, mely első sorban a nyitrai hölgyek jótékonyágáról tesz tanubizonyságot. Dr. *Pereszlényi* Henrik, hitközségi elnök meleg szavakkal üdvözölte az előkelő vendégeket, mire *Árpássy* Imre, iskolaszéki elnök megható, szép beszédben ecsetelte az új emberbaráti intézmény jelentőségét. A főispán erre köszönetét fejezte ki a népkonyha bizottságának nemes működéséért. A helyiség megtekintése, hol épen 40 szegény iskolásgyermek jó izüen étkezett, tökéletesen kielégítette a jelenvoltagekat, kik lelkesedve, hangos éljenek közt hagyták ott a szép intézetet. A főispán ez alkalommal mint alapító tag lépett a zsidó népkonyhai együletbe, mely természetesen az éhezőtől nem kérdezi, mi a vallása. — Ezuttal megemlíjük, hogy a hitközség utolsó választmányi gyűlésében elhatározta, hogy alapszabályaiból kihagyja azt a tételt, hogy a hitközség az orthodox statutumok alapján áll.

— **Zsidó művészek az őszi mütárlaton.** A műcsarnokban e hó 16-án megnyílt őszi mütárlaton a következő zsidó művészek vesznek részt festményekkel, vagy szobrokkal: *Bruck*, *Basch*, *Bihari*, *Déri*, *Horovitz*, *Róna*, *Skuteczky*, *Tornai*, *Glatter*, *Radó Ilona*. Műveikről bővebben a jövő számunkban szólnunk.

— **Dr. Goldziher Ignácztól**, a pesti zsidó hitközség nagytudományu titkárától egy monumentális munka első kötete látott Halleban napvilágot, e felirat alatt: „*Muhammedanische Studien von Dr. J. Goldziher.*“ Nem lévén szaklap, csak regisztráljuk e kiváló mű megjelenését, mely méltán csatlakozik a jeles tudós eddigi műveéhez.

— **Legfelsőbb elismerésben** részesült *Major* Antal dr. hitsorsosunk, ki az aldunai csángótelepek kormánybiztosságánál fényes sikerrel működött.

— **A pozsonyi orth. hitközség** ez évben is, mint minden évben élt százados jogával, és Márton napján e célra nevelt, pompásan meghizott, lesaktolt és nemzeti színű szalagokkal és virágcsokrokkal feldiszitett 6 ludat *Gstättner* és *Pappenheim* előljárói által felséges királyunknak a bécsi Burgban, átadatott. Az uralkodó kegyteljesen fogadta a két előljárót, tudakozódott a hitközség viszonyai után és azzal az ígérettel bocsájtotta el őket, hogy a szép ludak a saját és a kronaherczegi család asztalára fognak kerülni.

— **Két osztrák parlamenti vezérférfiu az antiszemizmusról.** *Suess* Eduard dr. és *Kronawetter* dr. az osztrák parlament e két kiváló tagja a napokban igen érdekes nyilatkozatot tett az antiszemita mozgalom ellen. *Suess* dr. a bécsi egyetemi rector magnificusa, választói előtt ezeket mondá: Hogy van az, hogy Prágában, hol aránylag ugyanannyi zsidó lakik, mint Bécsben, antiszemita vándorapostolokról, vagy izgató cikkekről sohasem hallunk? Talán a csehek nem állanak a műveltség azon magaslatán, melyen az antiszemiták? Az oka egészen más: Csak az a cél, hogy Bécsset felizgassák és feldar-

rabolják, hogy ne lássa, mi történik tulajdonkép (zajos helyeslés), hogy ne lássa, hogy mint lesz épen most Bécsnek, mint fővárosnak, állása aláásva. — *Kronawetter* a demokrata együletnek *Pernerstorfer* képviselő elnökleté alatt tartott gyűlésén így nyilatkozott többek között: Épen az antiszemita párt, mely különös előszeretettel nevezi magát »kereszténypártnak«, ismeri teljesen félre a kereszténység alapelvét, hogy az egész emberiség, vallás, nemzetiség és társadalmi különbség nélkül, egy apától, és egy anyától származik. (Zajos helyeslés.) Ami az antiszemitákat illeti, azok a kisiparosok és parasztság sorából valók. Móta a gőz és gépek a kézműt elnyomják, az iparosok sora visszafordult és így a kézműveseket és parasztokat könnyen lépre lehet csalni. De van-e az antiszemitáknak határozott programjuk? Nem. Az antiszemita mozgalom tagadólagos, s mint ilyen soha sem fog eredményt elérni. Spanyolországban, Irlandban és Svédországban nincsenek zsidók, de azért ott sem uralkodnak paradicsomi állapotok. Az antiszemitizmus addig fog fennállani, míg be fogják látni, hogy nem érnek vele célra. Ha a zsidóknak szemökre lobbantják, hogy az uzsora, hamis bukás és szédelgés az ő tulajdonuk, úgy alkossanak uzsoratorvényeket és csődtörvényeket *mindenki* részére. (Zajos helyeslés.) Ha csak a zsidók üzik az uzsorát, akkor a törvény is csak a zsidót fogja sújtani, mi nek tehát külön törvény. (Igen helyes!)

— **Halálozás.** Csak nemrég helyezték örök nyugalomra *Strasser* Alajost, a pesti zsidó hitközség egyik nagyérdemű elnökét, s most anyjának *Strasser* Babetának haláláról érkezik a gyászír. Az elhunyt, ki 95. évet élt a jótékonyág mezején fáradhatatlanul működött, daczára annak, hogy a sors csapásai sűrűn látogatták meg. Négy leánya férjét veszíté s fiának nemrég történt halála még jobban megtörték az aggnőt. Nyugodjék békével.

— **Bárány Lipót**, a tarnóczi izr. hitközség derék lelkipásztora a napokban 77 éves korában elhunyt. A boldogult nagytudományu férfiu volt, ki a jótékonyágot hosszú életén át gyakorolta. Temetése nagy fénynyel ment végbe. Ott volt az egész község és környéke valláskülönbség nélkül. Az elhunyttól *Danzig* Márkus vágvecsei rabbi bucsuzott el igen szép beszédben. Nyugodjék a derék férfiu békében!

— **Zsidó iskolai munkák.** Sátoralya-Ujhelyen ötödik kiadásban jelent meg egy csinos kiállítású, be kötött kis mű, mely *Singer* Izrael tanítót és gymnasiumi hitoktatót vallja szerzőül. Címe: „*Rend- és illemszabályok*“ havi értesítővel, izr. népiskolai és hitani tanulók számára.“ A munka igen szakavatott, ügyes kézre vall. Tartalmaz tanácsokat, hogy viselje magát a tanuló az iskolában előadás előtt és alatt, hogy készüljön el otthon feladataival, mint viselkedjék szülőivel szemben stb. Azonkívül tanácsokat osztogat a szülőknak gyermekeikre nézve, mely tanácsokat óhajtandó, hogy mennél többen kövessék. A kis munka végén több oldalra terjedő havi értesítő és tanrend foglaltatik. A jó magyarsággal és tapintatosan írt művet ajánljuk a tanító urak figyel-

mébe. Megrendelhető 10 krajczáért a szerzőnél. — Egy másik művet is vettünk, mely Lövy Adolf sátoralya-ujhelyi könyvkereskedő bizománya. Czime: „*Főbb héber imák*“ izr. tanulók számára írta: *Keleti* (Knoepfler) Sándor, sátoralya-ujhelyi néptanító. A szépen kiállított munka az ajhaldi és többi félünepre, böjt- és ünnepnapokra való főbb imákat hozza, eredeti héber szövegben, de egyuttal magyar fordításban is, mely minden tekintetben hü és zamatos. Tartalmazza azonkívül a főbb szertartásokat és liturgiái tudnivalókat. Szerző igen hasznos munkát végzett, mely remélhetőleg mind jobban és jobban el fog terjedni. Ára 30 kr. Ajánljuk a hittanítók figyelmébe e derék munkát.

— **A szabadkai zsidó hitközség** jegyzőjeül 25 pályázó közül *Frankl* Antal, volt kir. végrehajtót választotta meg szótöbbséggel.

— **Fiatall festőművész** telepedett le Budapesten, *Glatter* Ármin személyében, ki a müncheni festő akademiát szép sikerrel végezte. Budapesten már is több előkelő személy részéről kapott megbízást festmények elkészítésére, s jelenleg *Goldziher* Vilmos tanár, a jeles szemorvos arczképét festi.

— **Zsidó orvos a hollandiai király betegágyánál.** A súlyos betegen fekvő hollandiai királyhoz *Rosenstein* drt, a leydeni egyetem tanárát hívták meg, ki másnap a „nassau-i aranyoroszlánrend“ lovagkeresztjével lón kitüntette.

— **A németországi képviselőválasztások** lezajlottak. Az antiszemita roppant apparátussal és nagy zajjal kezdték meg a mozgalmat. Igen sok kerületben állítottak jelöltet. De az eredménnyel nem nagyon lesznek megelégedve a német antiszemita. *Az új jelöltek mind megbuktak.* A régiek közül kibukott a hirhedt *Liebermann* v. *Sonnenberg*. *Stöcker*nek azonban sikerült bejutni újból is.

— **Grätz dr.** tanárt, a világhírű történettudóst a madridi kir. akadémia tiszteletbeli tagjává választotta. E kitüntetésben még csak két nagy nevű történettudós részesült Németországban, névszerint *Momsen* Tivadar és *Hübner* Emil. E kitüntetés annál fényesebb a spanyol katolikus akadémia részéről, mert Grätz nem egyszer igen élesen irt a spanyol katholicizmusról.

— **Dr. Gasternek,** a román tudósak, kit a Bratianu-kormány ok nélkül száműzött hazájából és ki később a londoni zsidó szefard hitközség rabbija lett, a jelen román kormány azt az ajánlatot tette, hogy térjen vissza hazájába és foglalja el a bukaresti egyetemen a szláv nyelvek rendes tanszékét, melyet a kormány neki élethossziglan biztosít.

— **Cohn francia praefectus,** a halhatatlan emlékű Cohn Albert fia, a francia belügyminiszterium igazgatójává neveztetett ki.

— **Dr. Löwe,** a bold. sir Montefiore Mózes nagytudományu utazótársa és egy fél századon át hű titkára és barátja f. h. 5-én 85 éves korában meghalt.

— **Kitüntetések.** Ő felsége a király *Weiser* Zsigmond sattuwi (Galiczia) nagyiparosnak a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül a Ferencz

József rend lovagkeresztjét adományozta. *Weiser* unokaöccse a zsidó irodalom körül nagy érdemeket szerzett *Buber* Salamon tudósak. — A belga király *Mautner* lovagot (Bécsből) a brüsseli világkiállítás osztrák-magyar osztályának elnökét a lovagkereszt első osztályával tüntette ki.

— **Steinthal Márton dr.** valóságos egészségügyi tanácsos Berlinben a napokban ülte meg 90 éves születésnapját. Steinthal Németország legöregebb orvosa. Tanára a híres *Hufeland* volt. Nagyobb külföldi utazásokat tett, melyeknek eredményét nagybecsű munkákban tette közzé. Az elmeorvoszat körében nagy érdemeket szerzett magának. Ötven éves orvosi jubileuma alkalmából az orvosudomány történelmét tárgyaló munkát adott ki.

— **Vérvád a keresztények ellen.** Coreából jelentik, hogy az ottani misszionáriusokat *Scoul* lakói bevádolták, hogy számos Coreabeli gyermeket elfognak, azokat megölik s husokat kifőzve gyógyszerek készítésére használják fel. Érdekes, hogy a vérvád, melylyel a zsidókat annyiszor gyanúsították, most a keresztények ellen fordul.

— **A zsidók az orosz egyetemeken.** Ez évben Oroszországban körülbelül 400 érettségit tett zsidó jelentkezett az orosz egyetemekre való felvétel végett, de csak 74-nek engedték meg. Ezek közül egy rész már a múlt évben tett érettségi vizsgálatot. E 74 hallgató a következő egyetemekre jár: Odessában 26, Kiewben 6, Dorpatban 8, Charkowban 15, Kazánban 10, Szt.-Péterváron 3, Tomszkban 6, Moszkvában és Helsingforstban egyáltalán nem vettek fel zsidót.

— **A párisi főrabbi állás,** mely *Isidore* halála által üresedésbe jött, valószínűleg csak 5—6 hónap mulva fog betölteni, sőt tán még később, mert akkor jár le az elhunytért tartott gyászév. Mint lapunk egyik múlt számában irtuk, *Zadok Kahn* grand rabbin és *Liebermann* nancyi grand rabbin a jelöltek. Azonban, mint hírtik, *Zadok Kahn*, ki kétségen kívül megválasztatnék, nem hajlandó azt elfogadni, *Liebermann* főrabbit pedig aggkora miatt nem választják meg. A dolgok ezen állás mellett *Lévy*, bordeauxi főrabbi, ki a legujabb jelölt, megválasztatása körülbelül bizonyos.

— **Zsidó tudós kitüntetése.** *Goldschmidt* drt, a jogi egyetem tanárát Berlinben, valóságos igazságügyi tanácsost a német császár meghívta, hogy legyen jelen a lipcsei törvényszék épületének alapkövetésénél. Megemlítjük, hogy *Goldschmidt* dr. nemcsak jogi, hanem héber tudományal is foglalkozik.

— **Zsidó javító intézet Parisban.** *Zadok Kahn* főrabbi buzgolkodása folytán Párisban nemrég egy bizottság alakult, melynek célja volt egy szegény zsidó fiukat nevelő és javító intézet felállítására érdekében propagandát csinálni. Működésüket fényes eredmény követte, úgy hogy néhány hét mulva a nagyszabású intézet megnyílik, e czímmel. „*Refuge du Plessis-Piquet Etablissement d'apprentissage agricole et professionnel pour les jeunes garçons israélites*“. Már eddig több mint félmilió frank gyűlt össze. Az adományozók között ott vannak *Rothschild* Alfonz és *Dreifus-Dupont* egyenként 100.000 franczal, *Goldschmidt* H. I. 60.000 franczal, egy névtelen adakozó 50.000 franczal stb.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeti regény a negyedik századból.

Két részben.

26.

Irta: **Dr. Philippon Lajos.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z.

De bár a valódi helyzetet nem festette előtte, mégis összes gondolatait és érzelmeit közölte Mirjammal, s a fiatal leány szívében oly viszhangra talált a valláshoz való ragaszkodás és a hazaszeretet oly hő érzelmeit tapasztalta, hogy előre is biztos volt támogatásában és hozzájárulásában, ha egykor a valóságot fölfedezné előtte. Boldog órák voltak ezek, a melyek alatt lelke mind magasabbra emelkedett, órák, melyeknek száma csekély volt, de annál gazdagabbak voltak jelentőségben és tartalomban. Patrika átlátta, hogy a legsürgősebb teendő a fegyverek megszerzése. Ő és társai jelentékeny összeget gyűjtöttek össze, ezután elhatározta, hogy maga megy Akkoba, a hol előkelő fegyvergyárosok laktak, kiknek hallgatásában és buzgó közreműködésében erősen bizott, s ott beszerzi a legsükségesebbeket. Este közölte Mirjammal s atyjával, hogy elháríthatlan teendők miatt két napra elutazik. Mikor ezeket elmondotta, Hillel, ki karosszékekben ült, odaintette magához s így szólt: „Fiam, ne maradj el továbbra. Érzem, hogy végső óráim közeledik. Az Ur akaratát örömet követem, de előbb gyermekeim frigyét a vallás pecsétjével szeretném ellátni s azért elhatározom, ha beleegyezéssel találkozik, hogy mátol három napra benneteket, gyermekeim, mint hitestársakat, az atyai áldással ellátlak.“

Mirjam is oda lépett és figyelt atyja szavaira. Azután mindketten ráhajoltak az atya sápadt, gyenge, remegő kezeire, s Patrika azt susogta: „Drága atyám, legyen meg a te kívánságod.“

Döntő lépés.

Örömtől dagadó kebelével indult Patrika Akkoba, s ott igen vendégszerető fogadtatásra s ügyének gyors előmozdítására talált. Elhatározták, hogy a fegyvereket falusi árukba bedugva, gyorsan egymás után fogják Szefforiszba szállítani, ott különböző helyeken lerakják, hogy így a figyelmet elkerüljék. De már a következő napon Patrika hangulata sajátos módon megváltozott. A felhalmozott fegyvereket fájdalmas sóhajjal szemlélte, mert az a gondolat ébredt fel benne, hogy mily hamar fogja azokat a vér pirosra festeni, vére talán legjobb barátjainak családapáknak, kiknek özvegyei és árvái átkozni fogják a háboru tervezőjét, mint fogja pirosra festeni a fiu vére, kiknek szülei kétségbeesésükben meg fognak örülni.... Azután egy kimondhatatlan félelem szállotta meg őt; úgy érezte, mintha minden pillanatban egy futár jönne, ki övéinek szerencsétlenségéről értesíti; önkénytelenül figyelt, mintha Mirjam segélykiáltása ütötte volna meg fülét. Bármiképp is iparkodott ezen aggodalmakat lecsendesíteni s magát

azon tudattal megnyugtanni, hogy övéit Amnon megbízható védelme alatt hagyta hátra, nem birt tőlük megszabadulni. Hátralevő ügyeit gyorsan elvégezte, lovára kapott s lehető leggyorsabban haza felé vágatott.

Tikkasztó időjárás volt; perzselő hőség nehezedett rétre, utra s az izzó napsugarak visszaverődtek a hegyekről és sziklafalokról; a virágok bágyadtan csüggesztették le fejüket a szomjas földre s a fákon nem mozdult egy levél sem; madár nem szállott a levegőben, s az egész természet mély hallgatásba merült. Majd nyugatról sötét fekete felhők szállottak fel, melyek sulyos zivatart rejtettek mélyökben. Patrika lankadatlanul száguldott a kihalt országuton; mind jobban és jobban üzte hü lovát, mely a tikkasztó hőség és gyors futás miatt lihegett és izzadt. Már alkonyodói kezdett s a nap vörös sugarával befödte a hegytetőket, midőn Szefforiszot meglátta. Fölötte tornyosodtak a fekete felhők, úgy hogy sötét árnyékuk elfödte a várat és házakat, melyeknek körvonalai alig voltak felismerhetők. S a szerint, amint hegyen vagy völgyön nyargalt, váltakozva feltűnt és eltűnt a magasan fekvő s ép azért messze ellátzó Szefforisz. Mialatt a nap a hegyek mögött le szállott s végső sugarait rávetette a vidékre, villám a villámot érte, vakító fényökkel megvilágítva a falakat, tetőket és tornyokat, s a magaslaton fekvő, erősen elzárt várat.... Önkénytelenül is megremegett a különben bátor férfi szíve, borzongás és félelem járta át s ima tolult ajkaira. Orkánszerű vihar keletkezett; s a menydörgés mind erősebb és erősebb lett, a porfelleg szemébe verődött s egyre jobban elsötétedett. Végre elérte a kaput s az üres utcákon át házához vágatott. Az udvaron lepattant lováról. Minden csendes, kihalt, Berohan a házba, de nem mozdul semmi, nem jön senki elébe. Mind jobban erőt vesz rajta az aggodalom, gyorsan oda siet Nassi szobája felé, felnyitja az ajtót és... majdnem meredten megáll — a szoba padlóján, szalma fekvőhelyen terült el a patriarcha holtteste, melyet fekete takaró fődött be, úgy hogy csak tisztas arcza s az örökre lezárt szemek voltak láthatók. Két oldalt sötét alakok őrizték. Midőn ezek őt megismerték, egyik közülök, a ház egy régi szolgája, felugrott és hozzája sietett, Patrika reszkető ajkairól csak e szavak hangzottak: „Tehát meghalt, meghalt“, s azután hevesen kérdezte: „Hol van Mirjam?“ A remegő szolga megfogván Patrika kezét, halk hangon, mialatt alig birta könnyeinek árját visszatartani, így szólott: „Jer, uram, a másik szobába, hogy a meghaltnak nyugalomát ne zavarjuk“.... Bevezette a szomszéd szobába urát, ki akarat nélkül követte őt. Itt azután Patrika megrázta a szolga kezét és metsző hangon kiáltotta: „Szólj, hova lett Mirjam?“ A szolga habozva felelt: „Nem tudom, nem tudja közülünk senki; tegnap este erőszakkal elhurczolták a házból...“ Halálos borzalom fogta el Patrikát, mereven és némán állott ott, szemei kidülledtek a sápadt arcából, melynek voná-

sai mint szürkésbarnás márvány tűntek elő. Majd keble zihált. ököltre szoritott karja felemelkedett a levegőbe, s nehezen dadogta: „Ki tette ezt?...”
„Egy csapat római katona, a hitehagyott József vezetése alatt...” Egy sikoltás, rémségesebb, mint a vadállaté, hasította át a levegőt és Patrika összeroskadt.

(Folyt. köv.)

Szerkesztői üzenetek.

Askanáz. Ön csodálkozik, hogy épen Légrády lapja „csinál” hittérítésben; pedig ezen nincs mit csodálni: a leghíresebb térítők mindig épen kikeresztelkedett zsidókból váltak. Meg lehet különbönn győződve, hogy az a zsidó, ki a „Pesti Hirlap”-tól kérdezi, kikeresztelkedjék-e vagy sem, már rég ki van keresztelve; törvényeink szerint pedig zsidónak vissza nem keresztelkedhetik, úgy, hogy — hál’ Istennek! — tökéletesen elveszítettük. Ön aztán boszankodik azért a „sz . . . n” megjegyzésért, hogy: „a keresztviz le nem mossa önről a zsidót, még fiáról sem, csak unokája lesz talán igazi keresztény stb.” Ön ebben az egész zsidóság ellen intézett sértést lát, mi szerinte annál bántóbb, mert egy leginkább zsidók által előfizetett lap nem általkodik így nyilatkozni. Pedig ebben semmi sértés. De annál több benne az elismerés. Nem mosta le a keresztviz a zsidót sem Heinérről, sem Beaconsfieldről, vagy, hogy honi példák mellett maradjunk: nem lenne a hazai tudománynak sem Korányia, sem Vámbérije, sem Csemegije, sem Ballagija, ha a keresztviz egészen lemosná a zsidóról a zsidót, sőt mi több, Zefardus ur abban az esetben (ha a keresztviz például egészen lemosta volna Légrády urról a zsidót) alig szerkesztőiüzenezhetne a „Pesti Hirlap”-ban, mert a „Pesti Hirlap” lemosatván tulajdonosáról minden zsidó spekuláció, egyszerűen nem léteznék . . .

Máramaros-Sziget. A Reich közséje, írja Ön, összeült, az elnök felolvasta a kismártoni rabbi körlevelét és indítványozta, hogy kimondassék, hogy Kuttna főrabbi nemcsak, hogy nem orthodox többé, hanem neologoknál is neologabb; szóval, hogy „apikóresz” és nemcsak ő, hanem ipja is, a székesfehérvári ősz orthodox pap; így akarja ezt Reich Ignác; egyszersmind elhatározták, hogy Reichnak hitet, hűséget és bizalmat szavazzanak. — Rettenetes intés ez, mennyire elvadulhat és elfajulhat egy szekta lelkiismeretlen vezetés alatt. A kismártoni pap rég szálla volt a reichisták szektájának szemében. Büne: hogy mivel rabbi. Nem egy mivel és öntudatos papot excommunicáltak már így. És excommunicálni fogják eléb-utóbb a nagyváradi, az abauj-szántói, a pozsonyi, a németkereszturi és minden papot, ki merészkedik ama véleménynek kifejezést adni, hogy a Reich regimje még sem a legjobb e világon, vagy ha merészkedik bármi pontban Reich ellen felszólalni.

Dr. G. V. urnak Bpest. Határozottan téved, ama cikket a M. Zs. Sz.-ben nem Dr. Kecskeméti írta.

G. S. urnak B. Vágszereden ismert szólásmód: Ein Gelehrter, das ist er schon, aber können thut er nix.

Szobráncz. Panasza az annak idején Magyarországon utazó vizsniczei csodarabbira emlékeztet, kinek fogatát, mert peieszes zsidó hajtotta a lovakat, a Liszka és Tolcsva közti uton a magyar partmunkások meghajigálták. A szent pap sóhajtva szólt: Valóban ideje már, hogy megjöjjön a messiás; nagyon, nagyon nagy már a gulusz! Igaza van, rebelében, szólt erre gunyosan a kísérő lizskai zsidó. Ha a messiás megjön, akkor jobb is lesz, mert akkor ezek mennek majd fiakkereken, mi meg ott fogunk árkolni és őket meghajigálni, akkor majd ők lesznek guluszban minálunk . . .

Miskolcz. Ily en hangu cikket még névaláírással sem adunk szívesen, pseudonym alatt épenséggel nem adhatjuk. Üdvözlét!

P. R. urnak Bpest. Hamis adaton alapszik. Bernhard Sarahnak saját vallomása szerint atyja is, anyja is szigoruan vallásos zsidók voltak. A mi a híres Bamberger tanárt illeti, szintén orthodox zsidó szülők gyermeke volt.

Pályázat.

Az országos magyar izr. tanító-egyesület a közép- és polgári iskola első három osztálya számára hit- és erkölcsstani könyvet kíván megírni. A pályázat föltételei a következők:

1. Pályázók a pesti e nemű iskolák számára megállapított és az „Izr. Tanügyi Értesítő” múlt évi 11. számában közölt tantervekhez ragaszkodjanak.

2. A sarkalatos tételekben héber eredeti idézetek magyar fordítással felveendőek.

Kivántatik, hogy a pályázó a pesti főt. rabbiság az „Izr. Tanügyi Értesítő” f. é. 10. számában közölt birálatát lehetőleg tekintetbe vegye.

3. Mindenik osztály számára külön füzetben dolgozandó fel a tananyag: egy egy füzet terjedelme négy nyomtatott ivnél nagyobb nem lehet. Megjegyzendő, hogy a bibliai történetre ez osztályokban külön tankönyv használtatik.

4. A társai közt legjobb műnek szerzője az egyesület részéről 300 frt pályadíjat nyer; azonfölül a kiadandó mű minden nyomtatott ive után 25 frt tiszteletdíjat. A tulajdonjog az egyesületé, mely továbbá minden új kiadás után szerzőnek szerződésileg külön megállapítandó tiszteletdíjat fizet.

5. Határidő 1889. évi márczius 31-dike.

6. Csak azon pályamunkák vétetnek figyelembe, melyek az egész tananyagot felölelik.

7. Az idegen kézzel írott pályaművek zárt jelzés levél kíséretében a tanító-egyesület elnökségéhez (Budapest VII. sip-utca 12.) nyújtandók be.

Budapesten, 1888. október hó 29-én.

Az elnökség.

Bérbeadandó kóser husmérésí jog.

A pápai aut. orth izr. hitközség tulajdonát képező, Pápán egy helyen központosított, kóser husmérésí joggal egybekötött négy mézárszék a hozzátartozó jégvermekkel legközelebb jövő ujévtől kezdve egy, esetleg három egymásután következő évre bérbeadandók. Pályázhatni a jelzett mézárszékek akár csak egyikére, akár pedig mind a négy mézárszékre. Bérleni szándékozók sziveskedjenek 50 kros bélyeggel és egy-egy mézárszék után kikötött 100 frt készpénzbeli bánatpénzzel ellátott zártírásbeli ajánlataikat **legkésőbb folyó évi november hó 25-éig** a hitközség elnökéhez beküldeni.

A betérjesztendő ajánlatokban az illető pályázók által hangsúlyozandó, hogy ők a hitközség irodájában megtekinthető bérlési feltételeket ismerik és azokat teljes tartalmukra nézve elfogadják. Pályázók az ajánlati tárgyalás eredményéről hivatalból fognak értesítettetni. Megjegyzetik, hogy a hitközségi előjáróság fenntartja magának, tekintet nélkül a beígért bérösszeg magasságára, a pályázók közti korlátlan szabad választási jogot.

Pápán, 1888-ik évi november hó 1-én.

Lövenstein Adolf,

hitközségi elnök.